





دانشگاه کاشان

دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین

گروه جغرافیا و اکوتوریسم

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
در رشته اکوتوریسم (طبیعت گردی)

عنوان:

تحلیل علل مؤثر بر توسعه طبیعت گردی و اولویت بندی روستاهای

بخش برزک

استاد راهنما:

دکتر محسن شاطریان

اساتید مشاور:

دکتر یونس غلامی

دکتر صدیقه کیانی

توسط:

زهرا منتصری

مهرماه ۱۳۹۳

تقدیم به:

تمامی اهالی مهربان و صمیمی روستاهای بخش برزک

تشکر و قدردانی:

از تمام افرادی که در انجام و تکمیل این پایان نامه مرا یاری کردند صمیمانه سپاسگزارم. از استاد راهنمای گرامی جناب آقای دکتر محسن شاطریان که با راهنمایی های ارزنده- شان مرا یاری کردند، بسیار ممنونم. از اساتید مشاورم، جناب آقای دکتر یونس غلامی و سرکار خانم دکتر صدیقه کیانی که در نهایت صداقت و با حوصله تمام همواره پاسخ گوی سؤالات من بودند بینهایت سپاسگزارم. همچنین از جناب آقای دکتر رسول حیدری که زحمت داوری این پایان نامه را بر عهده داشتند تشکر می کنم. از اهالی مهربان روستاهای بخش برزک و مسئولان و کارشناسانی که در تکمیل پرسشنامه های مربوطه صمیمانه همکاری نمودند نیز سپاسگزارم. همچنین از آقای مهدی نوری که در مراحل مختلف جمع آوری اطلاعات و تکمیل پرسشنامه ها مرا یاری کردند صمیمانه تشکر می کنم.

دنيا كتابى است كه هر آنكه در خانه بماند فقط صفحه‌اى از آن را مى خواند.

سنت آگوستين

چکیده:

امروزه صنعت گردشگری، که سطح بالایی از توسعه را برای بخش اقتصادی اکثر کشورها در سطح جهان فراهم ساخته است، به عنوان بخش پایه‌ای توسعه‌ی اقتصادی در نظر گرفته می‌شود. در این میان، ویژگی یا ویژگی‌های منابع گردشگری مقصد است که مردم را برای انجام فعالیت‌های گردشگری، به سوی مقصد هدایت می‌نماید. از سویی دیگر پیچیدگی و تراکم موجود در زندگی شهری عده زیادی از مردم را متوجه طبیعت می‌کند و در این میان مناطقی که دارای توان‌های طبیعی با ارزش تری باشند بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرند. امروزه بخش بسیار مهمی از فعالیت‌های گردشگری در دنیا مبتنی بر بهره‌مند شدن از طبیعت است که اکوتوریسم نام گرفته است. در این پژوهش به معرفی و بررسی علل مؤثر بر توسعه اکوتوریسم (طبیعت‌گردی) در روستاهای بخش برزک پرداخته شده است. بخش برزک یکی از چهار بخش تابع شهرستان کاشان است که در قسمت جنوب‌غربی کاشان قرار گرفته و دارای ۱۱ روستا می‌باشد. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است و ابزار اصلی گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. جامعه آماری مردم ساکن روستاها و کارشناسان و مسئولان آشنا به منطقه هستند. جهت تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه ساکنین محلی از آزمون‌های تحلیل عاملی و فریدمن در نرم‌افزار *SPSS* استفاده شده است و نتایج پرسشنامه کارشناسان و مسئولان با استفاده از تکنیک *DEMATEL* و *ANP* در نرم‌افزار *MATLAB* و *SuperDecisions* تحلیل شده‌اند. نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد عوامل مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی از دیدگاه ساکنین محلی در ۵ دسته کلی قابل تقسیم شدن هستند که متغیرهای بار شده بر عامل خدمات و برنامه‌ریزی دولتی با ۱۵/۷۸ درصد واریانس بیشترین همبستگی را با یکدیگر دارند. در زمینه رتبه‌بندی عوامل از نظر تأثیر، عوامل چشم‌انداز و جاذبه‌های طبیعی و آب و هوای مطلوب بیشترین تأثیر را دارا هستند. همچنین عوامل نزدیکی به شهرستان کاشان، اصفهان و ... و نیز وجود و حمایت از کارگاه‌های گلابگیری در منطقه از عوامل علت و تأثیرگذار در توسعه طبیعت‌گردی از دیدگاه کارشناسان شناخته شده‌اند. اولویت‌بندی روستاها جهت توسعه و با توجه به وضع موجود نیز نشان داد روستای مرق نسبت به سایر روستاها در وضعیت مناسبتری قرار دارد. روستاهای سادیان و ویدوجا در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

کلمات کلیدی: اکوتوریسم، بخش برزک، توسعه طبیعت‌گردی، تکنیک *DEMATEL*،

تکنیک *ANP*

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول: کلیات تحقیق
۱.....	مقدمه
۴.....	۱-۱- طرح مسئله
۵.....	۱-۲- ضرورت تحقیق
۷.....	۱-۳- اهداف تحقیق
۷.....	۱-۳-۱- هدف اصلی
۷.....	۱-۳-۲- اهداف فرعی
۷.....	۱-۴- تاریخچه
۱۱.....	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق
۱۲.....	مقدمه
۱۴.....	۱-۲- تعاریف مفاهیم
۱۴.....	۱-۲-۱- گردشگری
۱۵.....	۱-۲-۲- گردشگر
۱۶.....	۱-۲-۳- انواع گردشگری
۱۸.....	۱-۲-۴- اکوتوریسم
۱۹.....	۱-۲-۵- روستا
۲۰.....	۱-۲-۶- توسعه روستایی
۲۲.....	۱-۲-۷- گردشگری روستایی

- ۲۴ ۸-۱-۲ محیط‌های روستایی و صنعت گردشگری
- ۲۵ ۹-۱-۲ جوامع محلی و گردشگری
- ۲۷ ۱۰-۱-۲ انواع گردشگری روستایی
- ۲۷ ۱-۱۰-۱-۲ طبیعت‌گردی روستایی
- ۲۷ ۲-۱۰-۱-۲ گردشگری کشاورزی
- ۲۷ ۳-۱۰-۱-۲ گردشگری سبز
- ۲۸ ۱۱-۱-۲ عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی
- ۲۹ ۱-۱۱-۱-۲ سهولت دسترسی به روستاها
- ۲۹ ۲-۱۱-۱-۲ تبلیغات و خدمات اطلاع رسانی مطلوب
- ۲۹ ۳-۱۱-۱-۲ توسعه‌ی اقامتگاه گردشگران در مناطق روستایی
- ۲۹ ۴-۱۱-۱-۲ توسعه‌ی صنایع دستی و میراث فرهنگی روستایی
- ۳۰ ۵-۱۱-۱-۲ گسترش امنیت روستایی و مقررات حقوقی
- ۳۰ ۶-۱۱-۱-۲ آموزش و تقویت نیروی انسانی صنعت گردشگری روستایی
- ۳۰ ۷-۱۱-۱-۲ مدیریت صنعت گردشگری روستایی
- ۳۰ ۱۲-۱-۲ جاذبه‌های گردشگری روستایی
- ۳۱ ۱-۱۲-۱-۲ جاذبه‌های طبیعی
- ۳۱ ۲-۱۲-۱-۲ جاذبه‌های فرهنگی و منابع انسانی
- ۳۲ ۱۳-۱-۲ موانع مؤثر بر توسعه گردشگری
- ۳۲ ۱-۱۳-۱-۲ موانع سازمانی و ساختاری
- ۳۲ ۲-۱۳-۱-۲ موانع فرهنگی-اجتماعی
- ۳۳ ۳-۱۳-۱-۲ موانع موجود در بازار
- ۳۳ ۴-۱۳-۱-۲ موانع آموزشی و کمبود نیروی انسانی متخصص
- ۳۳ ۵-۱۳-۱-۲ موانع زیربنایی

۳۴ توسعه گردشگری پایدار ۱۴-۱-۲
۳۵ برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری ۱۵-۱-۲
۳۷ مبانی نظری پژوهش ۲-۲
۳۸ دیدگاه اقتصادی ۱-۲-۲
۳۹ دیدگاه اجتماعی- فرهنگی ۲-۲-۲
۴۰ دیدگاه زیست‌محیطی ۳-۲-۲
۴۱ دیدگاه سیاسی ۴-۲-۲
۴۲ پیشینه تحقیق ۳-۲
۵۴ فرضیات تحقیق ۴-۲
۵۵ فصل سوم: روش‌شناسی تحقیق و معرفی محدوده مورد مطالعه
۵۶ مقدمه
۵۶ روش‌شناسی تحقیق ۱-۳
۵۸ جامعه آماری ۱-۱-۳
۵۹ حجم نمونه ۲-۱-۳
۵۹ روایی و پایایی ۳-۱-۳
۶۰ تحلیل عاملی ۴-۱-۳
۶۰ آزمون فریدمن ۵-۱-۳
۶۱ تکنیک DEMATEL ۶-۱-۳
۶۳ تکنیک ANP ۷-۱-۳
۶۹ معرفی محدوده مورد مطالعه ۲-۳
۶۹ شهرستان کاشان ۱-۲-۳
۷۲ بخش برزک ۲-۲-۳

- ۷۴ ۳-۲-۳- ناهمواری‌های شهرستان و منطقه
- ۷۶ ۴-۲-۳- طبقات شیب
- ۷۸ ۵-۲-۳- هیدرولوژی
- ۸۰ ۶-۲-۳- وضعیت دسترسی
- ۸۲ ۷-۲-۳- زمین شناسی
- ۸۲ ۱-۷-۲-۳- زون سنندج - سیرجان
- ۸۲ ۲-۷-۲-۳- زون ایران مرکزی
- ۸۵ ۸-۲-۳- خاکشناسی
- ۸۷ ۹-۲-۳- وضعیت آب و هوایی
- ۸۹ ۱۰-۲-۳- جاذبه‌های گردشگری
- ۹۳ ۱۱-۲-۳- گیاهان دارویی
- ۹۴ ۱۲-۲-۳- ویژگی‌های جمعیت شناختی
- ۹۷ ۱۳-۲-۳- وضعیت اقتصادی و معیشت

۹۹ **فصل چهارم: بحث و یافته‌ها**

- ۱۰۰ مقدمه
- ۱۰۱ ۱-۴- توصیف یافته‌ها
- ۱۰۱ ۱-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب جنسیت
- ۱۰۲ ۲-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب رده سنی
- ۱۰۲ ۳-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب میزان تحصیلات
- ۱۰۳ ۴-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب وضعیت تأهل
- ۱۰۴ ۵-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب وضعیت شغلی
- ۱۰۴ ۶-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب میزان درآمد
- ۱۰۵ ۷-۱-۴- مشخصات افراد بر حسب محل سکونت

۱۰۶	۲-۴- تحلیل یافته‌ها.....
۱۰۶	۱-۲-۴- آزمون تحلیل عاملی.....
۱۱۰	۲-۲-۴- آزمون فریدمن.....
۱۱۲	۳-۲-۴- تکنیک DEMATEL.....
۱۲۷	۴-۲-۴- تکنیک ANP.....
۱۳۲	۳-۴- آزمون فرضیات.....
۱۳۲	۱-۳-۴- فرضیه اول.....
۱۳۳	۲-۳-۴- فرضیه دوم.....
۱۳۴	۳-۳-۴- فرضیه سوم.....
۱۳۵	فصل پنجم : نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۳۶	مقدمه.....
۱۳۵	۱-۵- نتیجه‌گیری.....
۱۳۸	۲-۵- پیشنهادات.....
۱۴۱	منابع
۱۵۴	پیوست

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۱: مقایسه اقدامات کشورهای مختلف در زمینه گردشگری روستایی.....	۱۰
جدول ۳-۱: آمار جمعیت افراد بالای ۱۵ سال روستاهای بخش برزک.....	۵۸
جدول ۳-۲: آزمون پایایی پرسشنامه.....	۶۰
جدول ۳-۳: مقیاس امتیازدهی در روش DEMATEL.....	۶۲
جدول ۳-۴: مقیاس امتیازات بکار رفته در روش ANP.....	۶۴
جدول ۳-۵: مشخصات جغرافیایی روستاهای مورد مطالعه.....	۷۲
جدول ۳-۶: مفهوم واحدهای زمین‌شناسی بخش برزک.....	۸۴
جدول ۳-۷: جاذبه‌های گردشگری روستاهای بخش برزک.....	۹۱
جدول ۳-۸: فراوانی گونه‌های گیاهان دارویی در روستاهای بخش برزک.....	۹۴
جدول ۳-۹: جمعیت روستاهای بخش برزک.....	۹۵
جدول ۳-۱۰: نرخ رشد جمعیت در بازه‌ی زمانی ۹۲-۱۳۹۰ در روستاهای بخش برزک.....	۹۶
جدول ۴-۱: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب جنسیت.....	۱۰۱
جدول ۴-۲: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب رده سنی.....	۱۰۲
جدول ۴-۳: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب میزان تحصیلات.....	۱۰۳
جدول ۴-۴: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب وضعیت تأهل.....	۱۰۳
جدول ۴-۵: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب وضعیت شغلی.....	۱۰۴
جدول ۴-۶: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب میزان درآمد.....	۱۰۵
جدول ۴-۷: ویژگی پاسخ‌دهندگان بر حسب محل سکونت.....	۱۰۶
جدول ۴-۸: مؤلفه‌های بکار رفته در پرسشنامه مردم ساکن روستاها.....	۱۰۷
جدول ۴-۹: آزمون KMO و بار تلت.....	۱۰۸
جدول ۴-۱۰: عوامل استخراج شده و مقدار درصد واریانس آن‌ها در تحلیل عاملی.....	۱۰۹
جدول ۴-۱۱: متغیرهای بار شده بر هر عامل و مقدار بارهای عاملی بعد از دوران ماتریس.....	۱۰۹

- جدول ۴-۱۲: محاسبات آزمون فریدمن ۱۱۱
- جدول ۴-۱۳: میانگین رتبه متغیرها در آزمون فریدمن ۱۱۱
- جدول ۴-۱۴: میانگین و انحراف معیار میانگین رتبه ۱۱۲
- جدول ۴-۱۵: معیارهای مؤثر بر توسعه طبیعت گردی در روستاهای بخش برزک ۱۱۳
- جدول ۴-۱۶: ماتریس شدت نسبی روابط مستقیم ۱۱۴
- جدول ۴-۱۷: ماتریس نرمال شده شدت نسبی روابط مستقیم ۱۱۵
- جدول ۴-۱۸: ماتریس روابط کل (T) ۱۱۶
- جدول ۴-۱۹: میزان تأثیرپذیری و تأثیرگذاری زیرمعیارها ۱۱۷
- جدول ۴-۲۰: ماتریس F ۱۱۸
- جدول ۴-۲۱: ماتریس نرمال شده T ۱۲۱
- جدول ۴-۲۲: دسته‌بندی معیارهای اصلی مؤثر بر توسعه طبیعت گردی در روستاهای بخش برزک ۱۲۲
- جدول ۴-۲۳: ماتریس شدت نسبی روابط مستقیم معیارهای اصلی ۱۲۳
- جدول ۴-۲۴: ماتریس نرمال شده شدت نسبی روابط مستقیم معیارهای اصلی ۱۲۳
- جدول ۴-۲۵: ماتریس روابط کل (T) معیارهای اصلی ۱۲۴
- جدول ۴-۲۶: میزان تأثیر پذیری و تأثیر گذاری معیارهای اصلی ۱۲۴
- جدول ۴-۲۷: ماتریس F معیارهای اصلی ۱۲۶
- جدول ۴-۲۸: ماتریس نرمال شده روابط کل (T) معیارهای اصلی ۱۲۶
- جدول ۴-۲۹: وزن نسبی معیارهای اصلی در رابطه با هدف پژوهش (W_{21}) ۱۲۷
- جدول ۴-۳۰: وزن نسبی زیرمعیارها در ارتباط با معیارهای اصلی (W_{32}) ۱۲۸
- جدول ۴-۳۱: وزن نهایی زیرمعیارهای مؤثر بر توسعه طبیعت گردی در روستاهای بخش برزک ۱۲۹
- جدول ۴-۳۲: وزن زیرمعیارهای کمی برای روستاهای بخش برزک ۱۳۰
- جدول ۴-۳۳: امتیاز هر یک روستاها از نظر زیرمعیارهای کمی ۱۳۱
- جدول ۴-۳۴: اولویت روستاها جهت توسعه طبیعت گردی در بخش برزک ۱۳۱

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۶۵	شکل ۳-۱: تفاوت ساختار سلسله مراتبی و ساختار شبکه‌ای.....
۶۵	شکل ۳-۲: سوپر ماتریس ANP.....
۶۶	شکل ۳-۳: ساختار شبکه‌ای جهت تعیین علل مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی در روستاهای بخش برزک.....
۹۰	شکل ۳-۴: جایگاه جاذبه‌هایی گردشگری در سیستم گردشگری.....
۹۰	شکل ۳-۵: نمایی از طبیعت روستای مرق.....
۹۰	شکل ۳-۶: نمایی از روستای پنداس.....
۱۱۹	شکل ۴-۱: نمایش نحوه ارتباط عوامل مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی در روستاهای بخش برزک.....
۱۲۶	شکل ۴-۲: نمایش نحوه اثرگذاری معیارهای اصلی مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی در روستاهای بخش برزک.....

فهرست نقشه‌ها

عنوان	صفحه
نقشه ۳-۱: موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه.....	۷۱
نقشه ۳-۲: پراکنش روستاها در بخش برزک.....	۷۳
نقشه ۳-۳: طبقات ارتفاعی بخش برزک.....	۷۵
نقشه ۳-۴: طبقات شیب بخش برزک.....	۷۷
نقشه ۳-۵: آبراهه های بخش برزک.....	۷۹
نقشه ۳-۶: راه‌های دسترسی بخش برزک.....	۸۱
نقشه ۳-۷: واحدهای زمین شناسی بخش برزک.....	۸۳
نقشه ۳-۸: خاکشناسی بخش برزک.....	۸۶
نقشه ۳-۹: وضعیت آب و هوای بخش برزک.....	۸۸
نقشه ۳-۱۰: موقعیت جاذبه‌های گردشگری در بخش برزک.....	۹۲

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۳-۱: فراوانی گونه‌های گیاهان دارویی شناسایی شده در روستاهای بخش برزک	۹۴
نمودار ۴-۱: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب جنسیت.....	۱۰۱
نمودار ۴-۲: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب رده سنی.....	۱۰۲
نمودار ۴-۳: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب میزان تحصیلات.....	۱۰۳
نمودار ۴-۴: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب وضعیت تأهل.....	۱۰۳
نمودار ۴-۵: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب وضعیت شغلی.....	۱۰۴
نمودار ۴-۶: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب میزان درآمد.....	۱۰۵
نمودار ۴-۷: درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان بر حسب محل سکونت.....	۱۰۶
نمودار ۴-۸: موقعیت معیارهای مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی در روستاهای بخش برزک در نمودار علت- معلولی.....	۱۲۰
نمودار ۴-۹: موقعیت معیارهای اصلی مؤثر بر توسعه طبیعت‌گردی در روستاهای بخش برزک در نمودار علت- معلولی.....	۱۲۵

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

در عرصه نوین جهانی، تنوع بخشیدن به اقتصاد و افزایش شاخص‌های توسعه انسانی، رفع مشکلات ناشی از صنعتی شدن و آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال‌زایی، تعامل فرهنگ‌ها و حفظ محیط‌زیست و در مجموع توسعه پایدار از دغدغه‌هایی است که دنیا با آن روبروست و هر یک از کشورها در هر سطحی از توسعه در تلاش برای پاسخ مناسب به این مسائل هستند. در این میان کشورهایی که به تنوع‌بخشی اقتصادی روی آورده و خواستار رهایی از اقتصاد تک‌پایه‌ای هستند، با شناخت ظرفیت‌ها یا خلق مزیت‌های نوین توسعه، بسیار موفق‌تر از دیگر جوامع عمل کرده‌اند. یکی از این مؤلفه‌ها گسترش صنعت گردشگری است و اغلب کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردار هستند آن را در برنامه توسعه ملی خود گنجانیده تا از این طریق بتوانند فرایند توسعه ملی خود را تسریع و تکامل بخشند (حاتمی‌نژاد و شکروی، ۱۳۹۱: ۲). سیر و سیاحت به ویژه به منظور گذران اوقات فراغت یکی از نیازهای اصلی بشر تلقی شده به گونه‌ای که این پدیده با تخصیص یک دهم جمعیت جهان بزرگ‌ترین جابجایی صلح‌آمیز بشر محسوب می‌شود (نکویی‌صدری، ۱۳۸۸: ۷).

در دهه‌های اخیر رشد فزاینده شهرنشینی و رویکرد به جغرافیای اوقات فراغت سبب شده است که توجه به صنعت گردشگری به عنوان بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت و نیز به عنوان هدفی قابل وصول در فرایند توسعه پایدار مورد توجه بسیاری از کشورها قرار گیرد. از سوی دیگر تغییر سلیقه گردشگرها موجب شده است که رویکرد مسافرت به مکان‌های طبیعی، سرسبز و نسبتاً بکر را در پیش بگیرند و این عامل باعث ترغیب و رشد اکوتوریسم^۱ (طبیعت‌گردی) شده است (ادیب‌پور، ۱۳۸۹: ۲). شواهد تاریخی و انسان‌شناختی حاکی از آن است که

¹ Ecotourism

از گذشته‌های دور تاکنون در همه عرصه‌های جغرافیایی، در بین کلیه اقوام و ملل عزیمت به دامن طبیعت (کوه، دشت، جنگل‌ها، صحاری، سواحل و...) همواره موجب نشاط و انبساط خاطر انسان‌ها بوده و به آن‌ها آرامش و آسایش روح و روان عطا می‌کند. به همین خاطر افراد و گروه‌های انسانی پیوسته درصدد آن بوده‌اند که از زیبایی‌های خدادادی و مناظر طبیعی بهره لازم را ببرند. تا گذشته‌های نه چندان دور امکان حضور و مشاهده بسیاری از جاذبه‌های دوردست و صعب‌العبور صرفاً نصیب کسانی می‌شد که از توانایی مالی و جسمانی، علاقه وافر و نیز روحیه ماجراجویی و خطرپذیری برخوردار بودند. اما امروزه به یمن توسعه انواع وسایط حمل و نقل، فناوری‌های ارتباطی و گسترش ارتباطات، زمینه کسب خبر و آگاهی، تبادل اطلاعات و تعاملات حضوری و مجازی فراهم شده و به تبع آن امکان و زمینه انواع سفرهای توریستی شکل گرفته است، به طوری که هم‌اکنون با شاخه‌ها و حوزه‌های تخصصی زیادی از انواع گردشگری‌های تاریخی، فرهنگی، طبیعی، دینی و مذهبی، اقوام و عشایر، درمان و پزشکی، تفریح و تفرج و... مواجه هستیم. صنعت گردشگری که در چند دهه گذشته از رونق فراوانی برخوردار گشته، هم‌اینک با گسترش دامنه فعالیت‌های طبیعت‌گردی و گردشگری طبیعی، افق جدیدی را فرا روی علاقمندان قرار داده و به اقصی نقاط عالم کشیده شده است (اکبری و قرخلو، ۱۳۸۹: ۷).

واژه‌ی اکوتوریسم مختصر شده‌ی عبارت گردشگری بوم‌شناسی^۱ است که در زبان فارسی طبیعت‌گردی نام گرفته است (رحیمی و رنجبردستانی، ۱۳۹۱: ۱۳۹) و به معنای سفری مسئولانه به نواحی طبیعی است که به حفظ محیط‌زیست و پایداری رفاه مردم محلی می‌انجامد (اکبری و قرخلو، ۱۳۸۹: ۵۰). امروزه با روند رو به افزایش فناوری و ماشینی شدن زندگی جوامع و گسترش اختراعات و اکتشافات جدید، که انسان‌ها را به شهرها (به عنوان محورهای تحول) وابسته می‌کند شهرها با مشکلات بیشتری مواجه شده‌اند (ادیب‌پور، ۱۳۸۹: ۴)، به همین خاطر مردم به مناطق طبیعی و دست نخورده سفر می‌کنند تا از مناظر، حیات وحش، گیاهان و غیره لذت ببرند (Bunruamkaew & Murayama, 2011: 270).

¹ Ecological Tourism

۱-۱- طرح مسئله

امروزه گردشگری در دنیا یکی از منابع درآمد و از عوامل مؤثر در تبادلات فرهنگی بین کشورهاست و به عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی جهان حائز اهمیت است (رحیمی و رنجبر دستنائی، ۱۳۹۱: ۱۳۲) ظرفیت درک شده‌ی طبیعت‌گردی، به عنوان یک ابزار مؤثر برای توسعه، دلیل اصلی‌ای است که کشورهای در حال توسعه اکنون به توسعه اقتصادی از این طریق و راهکارهای حفاظتی خود بها می‌دهند (Bunruamkaew & Murayama, 2011: 270). هر کشوری برای جذب و کسب درآمد از این راه باید دو خصوصیت مهم داشته باشد: اول داشتن عوامل بالقوه جذب گردشگر (منابع و جاذبه‌ها) و دیگری توان ارائه خدمات و تولید محصولات گردشگری (رحیمی و رنجبر دستنائی، ۱۳۹۱: ۱۳۲). برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب برای توسعه طبیعت‌گردی جهت به بیشترین حد رساندن اثرات مثبت و به کمترین حد رساندن اثرات منفی بر روی همه جنبه‌های گردشگری لازم و ضروری است چرا که علیرغم توانمندی طبیعت‌گردی برای ایجاد اثرات مثبت محیطی و اجتماعی در صورت عدم برنامه‌ریزی تأثیرات مخربی از خود بر جای می‌گذارد (Megan epler wood, 2002: 5). مسئله ضروری دیگر آن است که از هماهنگ بودن معیارهای توسعه با ویژگی‌های اساسی منابع منطقه اطمینان حاصل شود. این مسئله می‌تواند به کمک معیارهای تعیین کننده مورد قضاوت قرار گیرد (23: Prubhu et al, 1999).

امروزه پدیده‌های طبیعی و چشم اندازهای جالب جغرافیایی به یکی از عوامل مهم گردشگری و توسعه آن در جهان و ایران تبدیل شده، به طوری که همه ساله میلیون‌ها گردشگر طبیعی (اکوتوریست) با میلیون‌ها دلار هزینه به دورافتاده‌ترین نقاط این کره خاکی سفر می‌کنند و اقصی نقاط مناطق طبیعی عالم را در می‌نوردند تا به مشاهده و تحسین پدیده‌های طبیعی، مناطق و چشم‌اندازها بپردازند (وارثی و نوروزی، ۱۳۹۰: ۴۰). کشورهای آمریکا و کانادا در قاره آمریکا، فرانسه، اسپانیا، اتریش، آلمان، سوئد، فنلاند، انگلستان و ایتالیا در قاره اروپا، نپال، هند، پاکستان و چین در قاره آسیا، کنیا، آفریقای جنوبی و الجزایر در قاره آفریقا و استرالیا در اقیانوسیه دارای عملکرد موفقیت‌آمیز در اکوتوریسم و به طور کلی در طبیعت‌گردی هستند (اکبری و قرخلو، ۱۳۸۹: ۵۴). کشور ایران با جاذبه‌های فراوان طبیعی، گونه‌های مختلف فرهنگی، تنوع زیستی، اقلیم متفاوت و داشتن چهار فصل، تنوع کوچ و شیوه‌ی استقرار عشایر، جوامع محلی و اقوام با فرهنگ‌های متنوع در کنار جاذبه‌های تاریخی،